

VOORWOORD

In 1985 en '86 heeft de Vereniging tot bestudering van het recht van de Islam en het Midden Oosten (RIMO) in opdracht en met financiële steun van het Ministerie van Binnenlandse Zaken een onderzoek verricht met als titel: 'De Nederlandse Rechtspraak en het recht van de Islam; een grenzen bepalend onderzoek vanuit de praktijk'. Doel van dit onderzoek was 'het inventariseren, categoriseren en annoteren van recent gepubliceerde Nederlandse rechterlijke uitspraken waarbij moslims waren betrokken'. Een dergelijk onderzoek werd om diverse redenen wenselijk geacht: De aanwezigheid van een groot aantal moslims in Nederland ging niet onopgemerkt voorbij. De confrontatie van de Nederlandse overheid met islamitische achtergronden leidde tot problemen van zeer uiteenlopende aard, die voor een deel ook hun neerslag vonden in de rechtspraak. Voor de juristen die met de problemen te maken kregen, bestond geen overzicht van gevallen die zich eerder hadden afgespeeld. Kennis van het islamitisch recht en islamitische achtergronden konden zij vaak moeilijk vergaren. De op dit gebied in Nederland voorhanden zijnde literatuur is immers schaars.

Het in de doelstelling van het onderzoek geformuleerde criterium is bij de aanvang van het onderzoek nader gespecificeerd tot die gevallen, waarbij niet alleen moslims waren betrokken, maar waar tevens sprake was van een confrontatie tussen Nederlandse en islamitische socio-juridische normen. Reeds in de eerste fase, dat wil zeggen bij de inventarisatie van de beslissingen, werd geconstateerd dat bij het hanteren van dit criterium voorzichtigheid was geboden. De in Nederland wonende moslims zijn uit een groot aantal verschillende landen afkomstig. De nationaliteit gaf wel een eerste indicatie, doch was geen garantie dat betrokkene ook werkelijk moslim was. Wanneer voldoende aannemelijk was dat betrokkene moslim was, was hiermee nog niet aangegeven waarin de verklaring voor zijn gedrag of opvattingen lag. Met de grootst mogelijke zorgvuldigheid is nagegaan of deze verklaring kon worden gevonden in het islamitisch recht, of bijvoorbeeld in een oudere traditie. Indien een islamitischrechtelijke bron kon worden aangewezen, dan werd de zaak in het onderzoek opgenomen. Voorts werd van belang geacht tot welke rechtsschool betrokkene behoorde. Binnen de Islam bestaan immers verschillende rechtsscholen, die ieder hun eigen leer hebben ontwikkeld. De ontwikkeling in de Islam en islamitische rechtsscholen heeft gedeeltelijk in de wetgeving van diverse islamitische landen haar weerslag gevonden, en leeft voor een ander deel nog slechts in de praktijk van de islamitische samenlevingen.

De lezer van het onderhavige boek zij er zich van bewust dat waar wordt

gesproken over opvattingen, gedragingen en achtergronden van moslims, dit niet voor alle moslims in dezelfde mate geldt. Het belang dat de moslim in Nederland hecht aan de naleving van islamitische normen en waarden kan per moslim en per groepering verschillen.

De geïnventariseerde rechterlijke beslissingen zijn allemaal in dit werk opgenomen. Onderscheid is gemaakt tussen internationaal privaatrechtelijke uitspraken (hoofdstuk II) en niet-internationaal privaatrechtelijke uitspraken (hoofdstuk III). De reden voor dit onderscheid is dat bij internationaal privaatrechtelijke beslissingen sprake kan zijn van een rechtstreekse toepassing of erkenning van het islamitisch recht of van een op het islamitisch recht gebaseerd recht, terwijl dit bij niet-internationaal privaatrechtelijke beslissingen niet rechtstreeks geschiedt. Hier kan het islamitisch recht in de eerste plaats als religie of cultuur zijn waarde doen gelden. De invloed van het islamitisch recht of van hiermee samenhangende culturele en religieuze opvattingen wordt in sterke mate afhankelijk gesteld van de ruimte die hiervoor in het Nederlands positief recht wordt gelaten. Mede om deze reden is in dit boek bij ieder onderwerp aangegeven welke Nederlandse wetgeving op het desbetreffende gebied toepasselijk is.

Een groot aantal personen en instanties wier hulp onontbeerlijk was bij de voltooiing van dit onderzoek zou ik hier willen bedanken voor hun inzet. Allereerst worden vermeld de leden uit de begeleidingscommissie, die niet alleen een begeleidende maar ook inspirerende taak hebben vervuld, en wier deskundigheid noodzakelijk bleek te zijn op diverse terreinen. De begeleidingscommissie bestond uit: Mr. G.R. de Groot, bestuurslid van RIMO, tevens universitair hoofddocent privaatrecht en rechtsvergelijking aan de Rijksuniversiteit Limburg, onder wiens directe begeleiding het onderzoek is uitgevoerd; Prof.dr.mr. J. Brugman, voorzitter van RIMO, tevens jurist en islamoloog aan de Rijksuniversiteit Leiden, wiens inbreng onontbeerlijk was met name waar het de Islam en islamitische achtergronden betrof; Mr.drs. F.A. van Bakelen, voormalig secretaris van RIMO, die, behalve belast met de organisatorische en administratieve aspecten, zeer behulpzaam was bij het verwerven van achtergrondmateriaal; Dr. G.J. Veerman, raadadviseur WODC, Ministerie van Justitie; Drs. M.H. Custers, ten tijde van de aanvang van het onderzoek medewerker Directie Coördinatie Minderhedenbeleid, Ministerie van Binnenlandse Zaken, na zijn vertrek vandaar nog vrijwillig betrokken gebleven bij het onderzoek. Zijn plaats in de begeleidingscommissie werd na enkele maanden overgenomen door Drs. G.M.J.M. Koolen, Hoofd Verticale en groepen coördinatie, Directie Coördinatie Minderhedenbeleid, Ministerie van Binnenlandse Zaken. Bijzondere dank gaat uit naar Mr. M. Tratnik, gediplomeerd jurist, wetenschappelijk assistent rechtsvergelijking aan de Rijksuniversiteit Limburg; Mr. F.J.A. van der Velden, universitair hoofddocent internationaal pri-

vaatrecht en rechtsvergelijking aan de Rijksuniversiteit Utrecht, en alle medewerkers van de Faculteit der Rechtsgeleerdheid te Maastricht, die zich bereid hebben getoond vanuit hun deskundigheid het onderzoeksrapport kritisch te bezien. De Faculteit der Rechtsgeleerdheid te Maastricht wil ik bedanken voor haar gastvrijheid, in het bijzonder ook voor de ruimte en middelen die zij bood teneinde het onderzoek te kunnen doen plaatsvinden. Onmisbaar was ook de secretariële ondersteuning. Niet onvermeld mogen tenslotte blijven alle instanties die bereid zijn geweest documentatie te verschaffen voor het onderzoek. Met name wil ik hier noemen de Koninklijke Notariële Broederschap en Internationaal Juridisch Instituut te 's-Gravenhage en het Nederlands Centrum voor Buitenlanders te Utrecht.

Maastricht 1987